

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 13.10.2014
COM(2014) 634 final

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

Η πρόοδος προς την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας

{SWD(2014) 310 final}
{SWD(2014) 311 final}
{SWD(2014) 312 final}
{SWD(2014) 313 final}
{SWD(2014) 314 final}
{SWD(2014) 315 final}

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Η πρόοδος προς την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ενεργειακή πολιτική της Ευρώπης τις δύο τελευταίες δεκαετίες είναι πάγια προσανατολισμένη προς την επίτευξη τριών βασικών στόχων: η ενέργεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση να παρέχεται σε προσιτές και ανταγωνιστικές τιμές, να είναι περιβαλλοντικά βιώσιμη και εξασφαλισμένη για όλους. Μια καλά ενοποιημένη εσωτερική αγορά ενέργειας αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για την επίτευξη αυτών των στόχων με οικονομικά αποδοτικό τρόπο.

Το 2011, οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων αναγνώρισαν τη σπουδαιότητα της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και όρισαν σαφή προθεσμία ολοκλήρωσής της, το 2014, υπογραμμίζοντας ότι κανένα κράτος μέλος δεν πρέπει να παραμείνει αποκομμένο από τα ευρωπαϊκά δίκτυα φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας μετά το 2015¹. Έκτοτε, τους εν λόγω στόχους έχουν επιβεβαιώσει κατ' επανάληψη και έχουν υιοθετήσει ρητώς όλοι οι πρωταγωνιστές, από τους οργανισμούς του κλάδου έως τους οργανισμούς καταναλωτών². Η τεράστια σημασία του ενεργειακού τομέα για την ανταγωνιστικότητα, την ευημερία και την ανεξαρτησία της Ευρώπης σημαίνει ότι είναι αδιανόητη μια αποτυχία της ΕΕ σε αυτό το ζήτημα³.

Η διεξοδική έκθεση της Επιτροπής του Νοεμβρίου 2012 σχετικά με την κατάσταση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας περιλάμβανε απολογισμό των όσων είχαν επιτευχθεί και ενατένιση του μέλλοντος με προσδιορισμό των τριών κύριων προκλήσεων στις οποίες θα εστιαστούν μελλοντικά οι εργασίες⁴. Οι προκλήσεις και τα μέτρα για την αντιμετώπισή τους αφορούν, πρώτον, την ανάγκη υλοποίησης, εφαρμογής και δράσης σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία· δεύτερον, την ανάγκη να καταστούν τα ενεργειακά μας συστήματα κατάλληλα για τις μελλοντικές χαμηλές ανθρακούχες εκπομπές και, τρίτον, να τεθεί ο καταναλωτής στο επίκεντρο, ως κύριος καταλυτικός παράγων για την απαιτούμενη μετάβαση και ως ο τελικός ωφελούμενος των προσπαθειών απελευθέρωσης. Ήλθε πλέον η στιγμή να γίνει απολογισμός

¹ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 4ης Φεβρουαρίου 2011, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/trans/119253.pdf

² Βλ. π.χ. τα έγγραφα θέσης της IFIEC (http://www.ifieceurope.org/docs/20140225%20IE_Manifesto.pdf), της Eurogas (http://www.eurogas.org/uploads/media/Internal_market_13PP011_-_Eurogas_Position_Paper_on_the_Internal_Energy_Market_-_24.01.13.pdf), της Eurelectric (<http://www.eurelectric.org/news/2012/achieving-the-internal-energy-market-by-2014-must-remain-key-priority-eurelectric-urges/>) και της BEUC (http://www.beuc.eu/publications/x2013_091_mgo_memorandum-greek_presidency.pdf)

³ Συμπεράσματα του Συμβουλίου ECOFIN της 21ης Μαρτίου 2014, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/141749.pdf

⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής «Για την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ενέργειας», της 15 Νοεμβρίου 2012, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0663&qid=1412787676055&from=EL>

της προόδου όσον αφορά την αντιμετώπιση των εν λόγω προκλήσεων και να προσδιοριστούν τα κενά που εξακολουθούν να υπάρχουν εν προκειμένω.

Τον Ιανουάριο του 2014, η Επιτροπή δημοσίευσε την ανακοίνωση «Τιμές και κόστος ενέργειας στην Ευρώπη», σύμφωνα με την οποία οι τιμές χονδρικής της ηλεκτρικής ενέργειας έχουν μειωθεί σημαντικά στην ΕΕ και οι τιμές χονδρικής φυσικού αερίου παρέμειναν σχεδόν σταθερές από το 2008 και μετά⁵. Ωστόσο, οι τιμές λιανικής πώλησης ενέργειας στην Ευρώπη αυξήθηκαν σημαντικά μεταξύ 2008 και 2012, λόγω, μεταξύ άλλων, των αυξανόμενων ενεργειακών φόρων και τελών, που καταλαμβάνουν σημαντικό μερίδιο των λογαριασμών του τελικού καταναλωτή ενέργειας⁶. Εξάλλου, οι τιμές λιανικής πώλησης ενέργειας διαφέρουν σημαντικά μεταξύ κρατών μελών, γεγονός που δείχνει τη σπουδαιότητα της διεξοδικής εκτίμησης των παρεμβάσεων τους και επισημαίνει τις δυνατότητες και την ανάγκη για περισσότερο συντονισμό της πολιτικής⁷.

Η ανάγκη για συντονισμό της πολιτικής σε πρώιμο στάδιο απετέλεσε επίσης καθοριστικό λόγο για την πρόταση της Επιτροπής, τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους, σχετικά με νέο πλαίσιο πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια έως το 2030. Η ανταγωνιστική και ενοποιημένη εσωτερική αγορά ενέργειας αποτελεί σημαντική συνιστώσα αυτού του πλαισίου, καθώς θα παρέχει τις αναγκαίες συνθήκες για την επίτευξη φιλόδοξων μελλοντικών στόχων πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα με οικονομικά αποδοτικό τρόπο και, συνεπώς, θα συμβάλει στη διασφάλιση της αποφυγής στρέβλωσης των ενεργειακών τιμών για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά και στη διατήρηση της απαραίτητης εμπιστοσύνης των επενδυτών.

Πιο πρόσφατα, η κρίση στην Ουκρανία, με όλους τους κινδύνους που συνεπάγεται για την ασφάλεια του εφοδιασμού, καθιστά ακόμη προφανέστερα τα οφέλη που μπορεί να αποφέρει στην ΕΕ η πλήρως ενοποιημένη και καλά συνδεδεμένη αγορά ενέργειας, με διαφοροποιημένες πηγές εφοδιασμού και αλληλεγγύη για την αντιμετώπιση των κρίσεων. Η ΕΕ πρέπει να συνεχίσει να επικεντρώνεται στη διαφοροποίηση του εφοδιασμού με φυσικό αέριο, στην κατασκευή των ζεύξεων που λείπουν ώστε να συνδεθούν απομονωμένες περιοχές, στην ανάπτυξη των δικών μας ενεργειακών πόρων με χαμηλές ανθρακούχες εκπομπές και στη διασφάλιση της ενσωμάτωσης της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές με ασφαλή και αξιόπιστο τρόπο, στη δημιουργία τόπων συναλλαγών με υψηλή ρευστότητα και στην άρση των περιττών διοικητικών εμποδίων, στην αύξηση των επενδύσεων σε έξυπνα δίκτυα, στην ενδυνάμωση της θέσης των καταναλωτών και στην ενιαία εφαρμογή της κοινής ενεργειακής νομοθεσίας σε ολόκληρη την Ένωση. Η περιφερειακή συνεργασία είναι ζωτικής

⁵ Ο ανταγωνισμός αποτελεί σημαντικό, αλλά όχι τον μοναδικό, παράγοντα που συμβάλλει σε αυτή τη μείωση. Σημαντικοί παράγοντες είναι επίσης η αυξανόμενη παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές με μηδενικό οριακό κόστος και η οικονομική ύφεση.

⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής «Οι τιμές της ενέργειας και το κόστος στην Ευρώπη» της 22ας Ιανουαρίου 2014, http://ec.europa.eu/energy/doc/2030/20140122_communication_energy_prices.pdf

⁷ Η Επιτροπή έχει ασχοληθεί με το θέμα αυτό, κυρίως με τη δέσμη μέτρων του Νοεμβρίου 2013 για τη δημόσια παρέμβαση στον τομέα της ενέργειας, C(2013) 7243 final.

σημασίας για την επίτευξη αυτών των στόχων και οι πρόσφατες κρίσεις αποδεικνύουν ότι τα κράτη μέλη δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα να επιλέγουν να ενεργούν μεμονωμένα.

Η παρούσα ανακοίνωση επισημαίνει ότι η ΕΕ κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση. Μολονότι είμαστε στη σωστή πορεία, είναι επίσης σαφές ότι πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες και ότι υπάρχουν σαφείς ελλείψεις που αποτελούν εμπόδια στην ομαλή λειτουργία της αγοράς.

2. Η ΕΝΟΠΙΟΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΑΠΟΦΕΡΕΙ ΑΠΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μια εύρυθμα λειτουργούσα διασυνοριακή ενεργειακή αγορά είναι το μόνο ρεαλιστικό εργαλείο προκειμένου ο ενεργειακός τομέας της ΕΕ να εξακολουθήσει μελλοντικά να είναι υγιής και αποδοτικός. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη που εκπονήθηκε για λογαριασμό της Επιτροπής, το καθαρό οικονομικό όφελος από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς υπολογίζεται να είναι της τάξης των 16-40 δις ευρώ ετησίως⁸.

2.1 Η ενοποιημένη αγορά αποτελεί τη βάση για την οικονομικά αποδοτική απαλλαγή των ενεργειακών μας συστημάτων από τις ανθρακούχες εκπομπές

Σήμερα, το 23,5% της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ένωση και το 14% της τελικής κατανάλωσης ενέργειας σε όλους τους τομείς παράγεται από ανανεώσιμες πηγές. Αυτό σημαίνει ότι η ΕΕ είναι στη σωστή πορεία για την επίτευξη του στόχου να ανέλθει σε 20% έως το 2020 το μερίδιο της κατανάλωσης ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές, μολονότι θα χρειαστούν περαιτέρω προσπάθειες για την επίτευξή του. Επιπλέον, το γεγονός αυτό αποτελεί ισχυρή βάση για τη συνέχιση και την επίτευξη πιο φιλόδοξου στόχου για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές το 2030⁹. Η Επιτροπή έχει προτείνει να καθοριστεί ο στόχος αυτός για ολόκληρη την ΕΕ σε τουλάχιστον 27%¹⁰.

Καθώς αυξάνεται η διείσδυση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές προκύπτουν επίσης προβλήματα. Η μεταβλητότητα και περιορισμένη δυνατότητα πρόβλεψης των ποσοτήτων της ηλιακής και της αιολικής ενέργειας καθιστούν πιο απαιτητική τη σταθεροποίηση του δικτύου. Καλά ενοποιημένες αγορές είναι αναμφισβήτητα οι καταλληλότερες για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος¹¹. Καθιστούν δυνατή τη σύνδεση περιοχών με συμπληρωματικά ενεργειακά μίγματα και, κατά συνέπεια, ενισχύουν την ανθεκτικότητα του ενεργειακού συστήματος στις διακυμάνσεις της ζήτησης ή της προσφοράς. Εύγλωττο παράδειγμα είναι οι

⁸ Μελέτη "Benefits of an Integrated European Energy Market" (Οφέλη της ενοποιημένης ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας) από Booz & Company Amsterdam, σ. 21, http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/studies/doc/20130902_energy_integration_benefits.pdf

⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής «Πλαίσιο πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια κατά την περίοδο από το 2020 έως το 2030» της 22ας Ιανουαρίου 2014, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0015&from=EN>.

¹⁰ COM(2014)15 final.

¹¹ Μαζί με την εύρυθμα λειτουργούσα αγορά, η καθιέρωση του ΣΕΔΕ της ΕΕ και ο πλήρης εξευρωπαϊσμός της οργάνωσης της αγοράς εκπομπών διοξειδίου άνθρακα το 2013 διευκολύνουν τη μετάβαση σε αειφόρα και αποδοτικά ενεργειακά συστήματα με χαμηλές ανθρακούχες εκπομπές.

συνδεδεμένες γερμανικές και γαλλικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας, όπου η συνεχής διασυνοριακή ροή ηλεκτρικής ενέργειας παρέχει τη δυνατότητα στη Γερμανία να διατηρεί σταθερό το σύστημα σε περιόδους κατά τις οποίες αφθονούν ο άνεμος και η ηλιοφάνεια, ενώ συγχρόνως παρέχει τη δυνατότητα στη Γαλλία να διασφαλίζει τον εφοδιασμό κατά την αιχμή ζήτησης.

Οι διασυνοριακές συναλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ των περισσότερων χωρών της ΕΕ έχουν αυξηθεί, όπως και η χρήση των γραμμών διασύνδεσης — το μερίδιο των εισαγωγών επί της συνολικής ηλεκτρικής ενέργειας που ήταν διαθέσιμη για τελική κατανάλωση αυξήθηκε μεταξύ 2008 και 2012 σε 23 κράτη μέλη. Ωστόσο, μακράν απέχει η εξάντληση του δυναμικού διασυνοριακών συναλλαγών ηλεκτρικής ενέργειας. Για περισσότερες εμπορικές συναλλαγές απαιτείται η ενίσχυση της υλικής σύνδεσης των αγορών μας, η οποία εξακολουθεί να είναι ανεπαρκής σε πολλές περιοχές της ΕΕ. Απαιτείται επίσης να εξαλειφθούν οι εναπομένοντες φραγμοί στις διασυνοριακές συναλλαγές, π.χ. οι εναπομένοντες περιορισμοί στις εξαγωγές ή δυσανάλογες απαιτήσεις για τις άδειες.

Οι εύρυθμα λειτουργούσες αγορές μπορούν, επιπλέον, να προωθήσουν και να ανταμείψουν την ευελιξία και την ενεργειακή απόδοση. Αν οι τιμές αποτυπώνουν την ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, και οι καταναλωτές επωφελούνται από τη δυνατότητα να προσαρμόσουν τις καταναλωτικές τους συνήθειες στα μηνύματα των τιμών (ανταπόκριση στη ζήτηση), είναι δυνατόν να είναι χαμηλότερο το συνολικό κόστος για τη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού, καθώς μειώνεται η ανάγκη για δαπανηρή ηλεκτροπαραγωγή αιχμής και δυναμικότητα δικτύου.

2.2 Καλά συνδεδεμένη εσωτερική αγορά ενέργειας είναι καίριας σημασίας για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού

Παραδοσιακά, η Ευρώπη διαθέτει πολύ υψηλό βαθμό ασφάλειας του εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια σε σύγκριση με άλλες περιοχές του κόσμου, χάρη, μεταξύ άλλων, στην αξιοπιστία των δικτύων μας. Όπως περιγράφεται παραπάνω, η διατήρηση του ίδιου επιπέδου σταθερότητας του ηλεκτρικού δικτύου καθίσταται προβληματικότερη καθώς αυξάνονται τα μερίδια που καταλαμβάνουν στο ενεργειακό μείγμα οι μεταβλητές ποσότητες ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Τα δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας της Ευρώπης πρέπει να συνδεθούν καλύτερα μεταξύ τους και οι φορείς εκμετάλλευσης πρέπει να συνεργάζονται στενότερα, ώστε να διατηρείται η εξισορρόπηση του συστήματος καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Όσο μεγαλύτερη είναι η συνδεδεμένη περιοχή τόσο ευκολότερη είναι η εξισορρόπηση των μεταβλητών ποσοτήτων ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρώπη πρέπει να συνεχίσει να αντιμετωπίζει τις επιδράσεις των απρόβλεπτων ροών ενέργειας («βροχοειδών ροών») στη διασυνοριακή ενοποίηση των αγορών, οι οποίες εξακολουθούν να δημιουργούν προβλήματα σε ορισμένες περιοχές της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Όσον αφορά το φυσικό αέριο, είναι ακόμη πιο προφανές ότι μια ανταγωνιστική και ενοποιημένη εσωτερική αγορά αποτελεί για την Ευρώπη τη βασική εγγύηση υψηλού επιπέδου ασφάλειας του εφοδιασμού. Λόγω της εφετινής κρίσης στην Ουκρανία, η ενεργειακή ασφάλεια και εξάρτηση αποτελούν πλέον θέμα υψηλής προτεραιότητας στην

ημερήσια διάταξη της ΕΕ. Η Επιτροπή έχει υποβάλει εμπεριστατωμένη μελέτη και συνολικό σχέδιο για τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ¹², ανταποκρινόμενη στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21ης Μαρτίου 2014. Ο τερματισμός της απομόνωσης των κρατών μελών που σήμερα εξαρτώνται πλήρως από έναν και μόνο εξωτερικό προμηθευτή, παραμένει επίσης θέμα υψηλής προτεραιότητας εν προκειμένω.

Τα τελευταία πέντε έτη έχει βελτιωθεί σημαντικά η συνολική κατάσταση της ασφάλειας του εφοδιασμού της Ευρώπης με φυσικό αέριο. Η ανθεκτικότητα της ασφάλειας του εφοδιασμού της Ευρώπης με φυσικό αέριο έχει δοκιμαστεί δύο φορές τα πρόσφατα έτη. Ο Φεβρουάριος του 2012 και ο Μάρτιος του 2013 ήταν πολύ ψυχρότεροι απ' ό,τι αναμενόταν, αλλά οι αγορές εξακολούθησαν να λειτουργούν ομαλά, διοχέτευσαν το φυσικό αέριο εκεί όπου είχε τη μεγαλύτερη αξία και απέτρεψαν την έλλειψη φυσικού αερίου σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ακόμη και αν συμβεί σημαντική διακοπή του εφοδιασμού με φυσικό αέριο, η Ευρώπη βρίσκεται πλέον σε πολύ καλύτερη θέση από ό,τι προ πενταετίας. Μετά την έκδοση του κανονισμού για την ασφάλεια του εφοδιασμού¹³, τα κράτη μέλη κατέβαλαν περισσότερες προσπάθειες και επένδυσαν σε πιο ευέλικτο σύστημα σωληναγωγών, μεγαλύτερη χωρητικότητα αποθήκευσης, ενισχυμένη ετοιμότητα και σχέδια αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης και στην ενίσχυση του συντονισμού.

Το επίπεδο ασφάλειας του εφοδιασμού της Ευρώπης με φυσικό αέριο θα ενισχυθεί περαιτέρω, χάρη, για παράδειγμα, στο άνοιγμα του Νότιου Διαδρόμου, που θα καταστήσει δυνατή την παράδοση στις ευρωπαϊκές αγορές φυσικού αερίου από το Αζερμπαϊτζάν, καθώς και στην κατασκευή περαιτέρω ζεύξεων που λείπουν και τερματικών σταθμών ΥΦΑ, για παράδειγμα στην περιοχή της Βαλτικής και στην Πολωνία. Οι επενδύσεις αυτές αποδεικνύουν ότι μια ενοποιημένη αγορά 500 εκατομμυρίων καταναλωτών και ετήσια κατανάλωση 480 bcm (δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα) εξακολουθεί να είναι ελκυστική για τους επενδυτές να επενδύουν και για τους παραγωγούς φυσικού αερίου να πωλούν το προϊόν τους. Ωστόσο, οι επενδύσεις αυτές από μόνες τους δεν αρκούν για να εγγυηθούν επαρκές επίπεδο ασφάλειας του εφοδιασμού, τόσο σήμερα όσο και στο μέλλον. Για να διασφαλιστεί ο εφοδιασμός της αγοράς φυσικού αερίου της ΕΕ, η αγορά αυτή θα πρέπει να είναι χώρος όπου οι συμμετέχοντες στην αγορά θα μπορούν να είναι βέβαιοι ότι θα τυγχάνουν δίκαιης μεταχείρισης, με βάση διαφανές και σταθερό νομικό πλαίσιο. Προκειμένου να διατηρηθεί το υψηλό επίπεδο ασφάλειας του εφοδιασμού που έχει συνηθίσει η ΕΕ και να συγκρατηθεί το συναφές κόστος, τα κράτη μέλη πρέπει να είναι προσηλωμένα στην εσωτερική αγορά, στην εφαρμογή του νομικού πλαισίου¹⁴ και στην προώθηση των ορθών επενδύσεων.

¹² Ανακοίνωση της Επιτροπής, «Ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια», της 28ης Μαΐου 2014, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330&qid=1412766645460&from=EL>

¹³ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 994/2010 σχετικά με τα μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με αέριο και την κατάργηση της οδηγίας 2004/67/ΕΚ του Συμβουλίου, ΕΕ L 295/1.

¹⁴ Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει και κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις, το περιβάλλον και τη δέσμευση της ΕΕ για σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων των ορυκτών καυσίμων.

2.3 Οι ανταγωνιστικές αγορές εξασφαλίζουν ανταγωνιστικές τιμές και μειώνουν το κόστος του συστήματος

Η αύξηση του ανταγωνισμού στην αγορά χονδρικής πώλησης είχε σημαντικό αντίκτυπο στις τιμές. Έχουν μειωθεί σημαντικά οι τιμές χονδρικής για την ηλεκτρική ενέργεια –, μεταξύ 35% και 45% την περίοδο 2008 - 2012,¹⁵ –ενώ έχουν παραμείνει αμετάβλητες οι τιμές χονδρικής για το φυσικό αέριο. Οι γραμμές διασύνδεσης χρησιμοποιούνται αποδοτικότερα και, με τη βελτίωση της κανονιστικής ρύθμισης, εξασφαλίζεται ότι εφαρμόζεται η πλέον οικονομική λύση προκειμένου να αποφασιστεί ποιος σταθμός ηλεκτροπαραγωγής θα καλύψει τη ζήτηση κάθε χρονική στιγμή. Επιπλέον, το κόστος του συστήματος είναι σημαντικά χαμηλότερο σε ενοποιημένη αγορά¹⁶.

Η διαφοροποίηση του εφοδιασμού με φυσικό αέριο, ιδίως στο Δυτική ηπειρωτική Ευρώπη, κατέστησε δυνατόν να επωφεληθεί η Ευρώπη από τις χαμηλές τιμές εισαγωγής υδροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ) την περίοδο 2007-2010. Αρκετές μακροπρόθεσμες συμβάσεις με παραδοσιακούς προμηθευτές της Ευρώπης έχουν αποτελέσει αντικείμενο μερικής ή διαφορετικού βαθμού επαναδιαπραγμάτευσης, ιδίως σε τομείς όπου υπάρχουν εναλλακτικές δυνατότητες εφοδιασμού. Οι εν λόγω διαπραγματεύσεις είχαν αποτέλεσμα να μειωθεί η σπουδαιότητα της αναχρονιστικής σύνδεσης με την τιμή του πετρελαίου σε συμβόλαια προμήθειας φυσικού αερίου.

Παρά την άνοδο των τιμών του ΥΦΑ λόγω της αύξησης της ζήτησης στην Ασία μετά το ατύχημα στη Φουκουσίμα, οι τιμές στους ευρωπαϊκούς κόμβους φυσικού αερίου παρέμειναν υπό έλεγχο. Μόνο στη Βορειοδυτική Ευρώπη υπάρχουν μέχρι τώρα κόμβοι οι οποίοι διαθέτουν τα κύρια χαρακτηριστικά που τους καθιστούν λειτουργικούς, αλλά τα δύο τελευταία έτη σημειώθηκαν σημαντικές θετικές εξελίξεις, για παράδειγμα, στην Ιταλία, την Πολωνία και την Τσεχική Δημοκρατία. Διαφανείς, καλά οργανωμένες αγορές που λειτουργούν με βάση το ίδιο σύνολο απλών, εναρμονισμένων κανόνων σε ολόκληρη την Ευρώπη καθιστούν πολύ ευκολότερη τη διασυνοριακή μεταφορά και εμπορία για τους πωλητές φυσικού αερίου.

Οι κόμβοι φυσικού αερίου και τα χρηματιστήρια ηλεκτρικής ενέργειας όχι μόνο διευκολύνουν το εμπόριο, αλλά και παρέχουν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με την αξία των εμπορευμάτων που αποτελούν αντικείμενο συναλλαγών. Η τιμή σε κόμβο φυσικού αερίου ή σε χρηματιστήριο ηλεκτρικής ενέργειας δείχνει πού είναι υψηλή η ζήτηση και χαμηλή η προσφορά, ή αντιστρόφως. Βραχυπρόθεσμα, αυτά τα μηνύματα τιμών εξασφαλίζουν ότι η ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο διοχετεύονται με οικονομικά εύλογο τρόπο. Κατά συνέπεια, οι διασυνοριακές γραμμές διασύνδεσης χρησιμοποιούνται πλέον με αποδοτικότερο τρόπο από ό,τι στο παρελθόν και είναι σπανιότατες οι ροές κατά την

¹⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής «Τιμές και κόστος ενέργειας στην Ευρώπη» της 29ης Ιανουαρίου 2014, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0021&qid=1412767025837&from=EL>

¹⁶ Μελέτη "Benefits of an Integrated European Energy Market" (Οφέλη της ενοποιημένης ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας) από Booz & Company Amsterdam, σ. 21, http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/studies/doc/20130902_energy_integration_benefits.pdf

«εσφαλμένη» με οικονομικά κριτήρια κατεύθυνση¹⁷. Μακροπρόθεσμα, αυτά τα μηνύματα τιμών έχουν καθοριστική σημασία ως ενδείξεις για τους ενδεδειγμένους τόπους επένδυσης σε πρόσθετη υποδομή ή δυναμικότητα ηλεκτροπαραγωγής¹⁸.

Με άλλα λόγια, τα μηνύματα των τιμών συμβάλλουν στη βελτιστοποίηση της χρήσης της υπάρχουσας υποδομής και διασφαλίζουν ότι θα επενδύσουμε στα πλέον εύλογα από οικονομική άποψη έργα για το μέλλον, τα οποία θα μας διευκολύνουν να διατηρηθούν υπό έλεγχο οι τιμές χονδρικής και, ταυτόχρονα, να παραμείνει οικονομικά προσιτό το ενεργειακό σύστημα καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας εκσυγχρονισμού και απαλλαγής του ενεργειακού μας τομέα από τις ανθρακούχες εκπομπές.

Ωστόσο, ενώ είναι ενθαρρυντική η εξέλιξη των τιμών στις αγορές χονδρικής πώλησης, τα πλεονεκτήματα αυτά δεν είναι άμεσα αισθητά για τους καταναλωτές. Φόροι και πρόσθετα τέλη καταλαμβάνουν σημαντικό και αυξανόμενο¹⁹ μερίδιο στους λογαριασμούς τελικού καταναλωτή ενέργειας στην ΕΕ. Στα περισσότερα μέρη της Ευρώπης, οι λιανικές αγορές εξακολουθούν να είναι οργανωμένες με βάση μονόδρομη ροή ενέργειας από κεντρικούς μεγάλους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής προς πολλούς μεμονωμένους καταναλωτές. Ωστόσο, καθώς διατίθενται σε όλους τους καταναλωτές με αυξανόμενο ρυθμό οι νέες τεχνολογίες — π.χ. έξυπνοι μετρητές, οικιακός αυτοματισμός και μικρής κλίμακας ηλεκτροπαραγωγή — προκύπτει η ευκαιρία και ανάγκη να παρέχεται η δυνατότητα στους καταναλωτές να αποκτούν τον έλεγχο του ενεργειακού τους λογαριασμού, ενώ παράλληλα να διευκολύνεται η ενσωμάτωση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στο δίκτυο διανομής και η αύξηση της αποδοτικότητάς του²⁰.

3. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΠΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΑΝΕΙΣ, ΑΠΛΟΙ ΚΑΙ ΑΥΣΤΗΡΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

¹⁷ Βλ. διάγραμμα [26] του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής «Τάσεις και εξελίξεις στις ευρωπαϊκές αγορές ενέργειας», που επισυνάπτεται στην παρούσα ανακοίνωση, SWD [...] (2014) XXX

¹⁸ Ενδεχόμενες ανησυχίες σχετικά με την έλλειψη ενδείξεων για επενδύσεις σε συγκεκριμένη περιοχή υπαγόμενη σε ευρύτερη ζώνη τιμών (κατά κανόνα αντιστοιχεί σε κράτος μέλος) είτε οφείλονται σε ανεπαρκή αντοχή του δικτύου, ή αποτελούν ένδειξη θεμελιωδών οικονομικών αποκλίσεων μεταξύ των δύο τμημάτων της ζώνης τιμών. Από τη στιγμή που είναι εγγυημένη η αντοχή και η σταθερότητα του δικτύου, αυτή καθεαυτήν η γεωγραφική θέση της ηλεκτροπαραγωγής δεν επηρεάζει την ασφάλεια του εφοδιασμού. Αυτό είναι ένα από τα πλεονεκτήματα της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Ενόσω το δίκτυο ενισχύεται, οι ΔΣΜ πρέπει να είναι σε θέση να παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης συστήματος για περιορισμένη χρονική περίοδο και κατά τρόπο εγκεκριμένο από τις ρυθμιστικές αρχές. Ωστόσο, περιφερειακός μηχανισμός δυναμικότητας εντός ενιαίας ζώνης τιμών θα στρέβλωνε τη λειτουργία της αγοράς.

¹⁹ Σύμφωνα με τα δεδομένα της περιόδου 2008 - 2012 έχουν αυξηθεί οι φόροι και τα τέλη.

²⁰ Σύμφωνα με το σχέδια των κρατών μελών για την εξάπλωση των έξυπνων μετρητών, με βάση την υποχρέωση κατά το παράρτημα I.2 της οδηγίας 2009/72/EK, το 72% του συνόλου των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας θα έχουν αποκτήσει έξυπνο μετρητή έως το 2020. Το μερίδιο εγκατεστημένης ισχύος των ηλιακών συλλεκτών σε στέγες επί της συνολικής εγκατεστημένης ισχύος ηλεκτροπαραγωγής ανέρχεται σήμερα σε περίπου 11,5% στη Γερμανία και σε 5% στην Ιταλία. Πηγές: KEMA (2014) “Integration of Renewable Energy in Europe”, EPIA, pvggrid.eu, Επιτροπή

Μολονότι έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος, χρειάζεται να καταβληθούν πολλές ακόμη προσπάθειες. Για την ομαλή διασυνοριακή εμπορία και μεταφορά του φυσικού αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας χρειάζονται, αφενός, σωληναγωγοί ή καλώδια («υλικό μέρος») και, αφετέρου, σαφές, από κοινού εφαρμοζόμενο ρυθμιστικό πλαίσιο («άυλο μέρος»). Ωστόσο, τα δίκτυα μεταφοράς καθώς και τα ρυθμιστικά πλαίσια έχουν εξελιχθεί σε εθνικό επίπεδο, με κατανοητή συνέπεια την επικέντρωσή τους στη βελτιστοποίηση του οικείου εθνικού συστήματος. Χρειάζεται πλέον να συγκεραστούν σε περιφερειακά και πανενωσιακά συστήματα.

3.1 Το υλικό μέρος: επενδύσεις στα δίκτυα του μέλλοντος

Το άυλο μέρος είναι άχρηστο χωρίς το υλικό και οι καλές συνδέσεις μεταξύ των ενεργειακών αγορών είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη λειτουργία τους. Τα τελευταία έτη έχει σημειωθεί πρόοδος στην πραγματοποίηση επενδύσεων, ιδιαίτερα στον τομέα των υποδομών μεταφοράς και ειδικότερα σε χώρες με σταθερό ρυθμιστικό πλαίσιο²¹. Δεν είναι πλέον εύλογο και αποδοτικό ενεργειακό σύστημα βασιζόμενο στην επιδίωξη των κρατών μελών για αυτάρκεια ηλεκτροπαραγωγής και παραγωγής ή εισαγωγών φυσικού αερίου.

3.1.1 Σημαντική πρόοδος

Χάρη στην αυστηρή εφαρμογή των διατάξεων της τρίτης δέσμης μέτρων για την ενέργεια, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων διαχωρισμού και των διατάξεων που επιβάλλουν την εκπόνηση δεκαετούς προγράμματος ανάπτυξης δικτύων, έχει πλέον διαμορφωθεί επενδυτικό κλίμα που καθιστά βέβαιη την κατασκευή των γραμμών όπου χρειάζονται περισσότερο. Με την τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια έχουν μειωθεί τόσο τα κίνητρα όσο και οι δυνατότητες των φορέων εκμετάλλευσης να οπισθοδρομούν σε διακριτική συμπεριφορά ή να αναστέλλουν την κατασκευή σημαντικών υποδομών. Σήμερα, 96 από τους περίπου 100 διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς (ΔΣΜ) στην Ευρώπη έχουν πιστοποιηθεί ως συμβατοί με ένα από τα μοντέλα διαχωρισμού κατά την τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια²². Η Επιτροπή θα συνεχίσει να παρακολουθεί την κατάσταση και να επαγρυπνεί για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τους κανόνες ανταγωνισμού της ΕΕ.

Χρειάζονται περισσότερες επενδύσεις σε στρατηγικές ενεργειακές υποδομές και η Ευρώπη μπορεί να βοηθήσει οικονομικά και διοικητικά για την υποστήριξη σημαντικών επενδύσεων. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή πρότεινε, τον Μάιο του 2014, να αυξηθεί ο ισχύων στόχος

²¹ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή των ΔΕΔ-Ε, ΕΕΠΑ και των ΕΚΕ, SWD (2014) 314 που επισυνάπτεται στην παρούσα ανακοίνωση, και έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με επενδυτικά σχέδια σε ενεργειακή υποδομή, SWD (2014) 313 που επισυνάπτεται στην παρούσα ανακοίνωση.

²² Το ευρύτερα εφαρμοζόμενο μοντέλο διαχωρισμού είναι το μοντέλο του πλήρους διαχωρισμού της ιδιοκτησίας. Το μοντέλο του ανεξάρτητου διαχειριστή συστήματος μεταφοράς εφαρμόζουν περίπου το ένα τρίτο των ΔΣΜ φυσικού αερίου. Στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, το μοντέλο του ανεξάρτητου διαχειριστή συστήματος μεταφοράς εφαρμόζουν μόνο έξι ΔΣΜ. Η αποτελεσματικότητα του μοντέλου του ανεξάρτητου διαχειριστή συστήματος μεταφοράς αξιολογείται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής SWD (2014) 312, που επισυνάπτεται στην παρούσα ανακοίνωση.

διασύνδεσης 10% σε 15% μέχρι το 2030²³. Επί του παρόντος, το μέσο επίπεδο διασύνδεσης ανέρχεται σε περίπου 8%. Επιπλέον, τον Οκτώβριο του 2013, η Επιτροπή εξέδωσε τον πρώτο κατάλογο έργων κοινού ενδιαφέροντος («ΕΚΕ») της Ένωσης, με τα 248 έργα που πρέπει να εκτελεστούν επείγοντως για να ενισχυθεί περαιτέρω η ενιαία αγορά. Τα τρία τέταρτα αυτών των έργων θα πρέπει να ολοκληρωθούν έως το 2020.

Ο χαρακτηρισμός έργου ως «έργο κοινού ενδιαφέροντος» σημαίνει ότι μπορεί να επωφεληθεί από πιο αποτελεσματικές διαδικασίες αδειοδότησης. Επιπλέον, ΕΚΕ είναι δυνατόν να λάβει οικονομική στήριξη από την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω του χρηματοδοτικού μηχανισμού «Συνδέοντας την Ευρώπη». Για την ενεργειακή υποδομή έχουν προβλεφθεί 5,85 δισεκατομμύρια ευρώ^{24 25}.

Το Ευρωπαϊκό Ενεργειακό Πρόγραμμα Ανάκαμψης (ΕΕΠΑ) του 2010 και η εφαρμογή του έχουν δείξει πως πολιτική συναίνεση και στοχευμένη χρηματοδότηση από την Ένωση είναι δυνατόν να αποτελέσουν καθοριστικούς παράγοντες για την επίσπευση της κατασκευής των κρίσιμων έργων υποδομής και, κατά συνέπεια, να προωθήσουν όχι μόνο τις ενεργειακές αγορές, αλλά και την οικονομία εν γένει. Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος εκτελέστηκαν αρκετά έργα αντίστροφης ροής στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη — για παράδειγμα, μεταξύ Γερμανίας και Πολωνίας — τα οποία καθιστούν το ευρωπαϊκό σύστημα φυσικού αερίου ανθεκτικότερο σε πιθανές κρίσεις εφοδιασμού.

Επιπλέον, έχουν ήδη ολοκληρωθεί πολλές συνδέσεις που έλλειπαν, π.χ. οι γραμμές ηλεκτρικής ενέργειας Εσθονίας - Φινλανδίας ή Ηνωμένου Βασιλείου - Ιρλανδίας. Είναι σε εξέλιξη η κατασκευή άλλων ζωτικής σημασίας έργων, π.χ. των τερματικών σταθμών ΥΦΑ στην Πολωνία και τη Λιθουανία, της γραμμής ηλεκτρικής διασύνδεσης μεταξύ Σουηδίας και Λιθουανίας ή της διασύνδεσης φυσικού αερίου στα σύνορα Ουγγαρίας - Σλοβακίας.

3.1.2 Χρειάζεται επείγοντως να κατασκευαστεί επιπλέον υποδομή

Προκειμένου να εξοπλίσουμε για το μέλλον τα δίκτυά μας φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας απαιτείται να πυκνώσουμε τους σωληναγωγούς και της γραμμές μεταφοράς εντός και μεταξύ των τομέων της αγοράς. Οι επενδύσεις στον τομέα του φυσικού αερίου θα πρέπει πρωτίστως να επικεντρωθούν στον τερματισμό της απομόνωσης των κρατών της Βαλτικής και στη διαφοροποίηση του εφοδιασμού σε πολλά κράτη μέλη της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Η Γερμανία και οι συνδέσεις μεταξύ των χωρών της Βαλτικής είναι αγορές εντός των οποίων η δυναμικότητα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας βρίσκεται σε κρίσιμο επίπεδο. Προτεραιότητα έχουν επίσης η βελτίωση της σύνδεσης των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας της Ιβηρικής Χερσονήσου, της περιοχής της Βαλτικής, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου

²³ Βλ. υποσημείωση 12.

²⁴ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή των ΔΕΔ-Ε, ΕΕΠΑ και των ΕΚΕ, SWD (2014) 314 που επισυνάπτεται στην παρούσα ανακοίνωση.

²⁵ Από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης είναι επίσης δυνατόν να παρέχεται στήριξη για επενδύσεις, κυρίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες.

Βασιλείου με την ηπειρωτική Ευρώπη. Άλλες σημαντικές προκλήσεις είναι η κατασκευή ενοποιημένου υπεράκτιου δικτύου στις βόρειες θάλασσες, καθώς και των αρτηριών ηλεκτρικής ενέργειας, που θα καταστήσουν δυνατή την οικονομικά βέλτιστη ενσωμάτωση της υπεράκτιας και χερσαίας ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές στο σύστημα ηλεκτρικής ενέργειας. Επιπλέον, τα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας χρειάζεται να γίνουν έξυπνα ώστε να διασφαλιστεί ότι θα είναι ικανά να αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές προκλήσεις. Συγκεκριμένα, οι επενδύσεις, σε επίπεδο διανομής, σε έξυπνους μετρητές και τοπική ηλεκτροπαραγωγή πρέπει να συνοδεύονται από επενδύσεις που να παρέχουν τη δυνατότητα στους διαχειριστές συστημάτων διανομής (ΔΣΔ) να διαχειρίζονται τα οικεία δίκτυα με πιο έξυπνο και αποδοτικό τρόπο. Τα έξυπνα δίκτυα προσφέρουν επίσης μοναδική ευκαιρία στη βιομηχανία να αναπτύξει τεχνικές λύσεις και καινοτομικά προϊόντα για την αυτοματοποίηση του δικτύου και των νοικοκυριών. Πρόκειται για αντικείμενο στον οποίο έχουν διακριθεί έως τώρα οι εταιρείες της ΕΕ.

Καθώς η μερίδα του λέοντος των επενδύσεων στο δίκτυο δεν θα προέλθει από δημόσια κονδύλια, πρέπει να βελτιωθεί περαιτέρω το επενδυτικό κλίμα. Κατά συνέπεια, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση εξακολουθεί να αποτελεί μόνιμο πρόβλημα για την ανάπτυξη των υποδομών στην ΕΕ. Οι επενδύσεις σε ενεργειακές υποδομές αφορούν έργα έντασης κεφαλαίου, για τα οποία απαιτούνται σταθερές και προβλέψιμες κανονιστικές συνθήκες. Καθώς οι επενδυτές εξακολουθούν να είναι απρόθυμοι να αναλάβουν κινδύνους, η έλλειψη σταθερού κανονιστικού πλαισίου μπορεί να κλονίσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Οι υπό εξέλιξη εργασίες σχετικά με κοινούς κανόνες σε ολόκληρη την ΕΕ για τον καθορισμό των τιμολογίων μεταφοράς φυσικού αερίου, καθώς και η πρακτική των εθνικών ρυθμιστικών αρχών (ΕΡΑ) και της Επιτροπής να καθορίζουν κανονιστικό καθεστώς εξατομικευμένο για κάθε νέο σημαντικό έργο (π.χ. τον Αδριατικό Αγωγό Φυσικού Αερίου/TAP ή τη διασύνδεση Eleclink) αποτελούν βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση, που πρέπει να αποτελέσουν τη βάση της περαιτέρω εξέλιξης.

Τα κράτη μέλη πρέπει να εφαρμόσουν τον κανονισμό για τα ΔΕΔ-Ε, ώστε να εντοπίσουν και να ολοκληρώσουν τα σημαντικότερα έργα κοινού ενδιαφέροντος. Είναι απαράδεκτες οι σημειούμενες επί του παρόντος καθυστερήσεις εφαρμογής, όπως π.χ. ο ορισμός ενιαίων κέντρων εξυπηρέτησης για τη χορήγηση αδειών. Πέραν της κατασκευής νέων υποδομών, πρέπει να διασφαλιστεί ότι η υπάρχουσα υποδομή χρησιμοποιείται αποδοτικά και προς όφελος της ασφάλειας του εφοδιασμού. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή έχει επίγνωση του ότι ασκεί πίεση στον κλάδο η μείωση του ποσοστού χρησιμοποίησης των τερματικών σταθμών ΥΦΑ που έχει σημειωθεί τα τελευταία έτη και μήνες. Εξάλλου, η εμπορική χρήση των εγκαταστάσεων αποθήκευσης φυσικού αερίου φαίνεται να είναι σε φθίνουσα πορεία, μολονότι τα επίπεδα αποθήκευσης τον Αύγουστο του 2014 έφθασαν σε πρωτόγνωρα επίπεδα. Οι αβεβαιότητες της αγοράς σίγουρα εκθέτουν τους διαχειριστές συστημάτων και αποθηκών ΥΦΑ σε αυξανόμενους εμπορικούς κινδύνους. Είναι απαραίτητη εκτίμηση των δυνητικών επιπτώσεων αυτής της εξέλιξης στην ασφάλεια του εφοδιασμού μακροπρόθεσμα.

3.2 Το άυλο μέρος: ανάγκη για διαφανείς, απλούς και αυστηρούς κανόνες

Καθώς οι αγορές χονδρικής πώλησης φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας επεκτείνονται πέραν των εθνικών αγορών και, παράλληλα, οι ενεργειακές εταιρείες εξαπλώνονται πέραν των οικείων αγορών, η ενοποίηση της αγοράς δεν θα πρέπει να αναχαιτίζεται από κανονιστική ρύθμιση και εποπτεία που παραμένουν επικεντρωμένες σε εθνική κλίμακα. Το συνονθύλευμα των εθνικών ρυθμιστικών καθεστώτων και η συχνότητα των αλλαγών του ρυθμιστικού πλαισίου σε ορισμένα κράτη μέλη έχουν επιφέρει περιττό διοικητικό κόστος και κόστος συναλλαγών, με αποτέλεσμα να μην αποτελούν σταθερή βάση για τις αναγκαίες επενδύσεις.

Στην τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια προβλέπεται η ανάπτυξη εναρμονισμένου νομικού πλαισίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το πλαίσιο αυτό έχει αρχίσει να διαμορφώνεται χάρη στις προσπάθειες συνεργασίας, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, των εθνικών διοικήσεων, των ρυθμιστικών αρχών ενέργειας (υπό την αιγίδα του Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ACER)) και των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς φυσικού αερίου ή ηλεκτρικής ενέργειας (που συγκροτούν ως εταίροι, αντίστοιχα, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Φυσικού Αερίου (τα «ΕΔΔΣΜ»)).

Αυτοί οι δεσμευτικοί ευρωπαϊκοί κανόνες, που ονομάζονται «κώδικες δικτύου», εκπονούνται, εκδίδονται και εφαρμόζονται όλο και περισσότερο για την καθημερινή πρακτική λειτουργία των αγορών χονδρικής πώλησης φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας. Οι επιπτώσεις τους μπορεί να μην είναι τόσο άμεσα απτές όσο μιας νέας γραμμής διασύνδεσης, αλλά αποτελούν πραγματική πρόοδο θεμελιώδους σημασίας για την προώθηση του διασυνοριακού εμπορίου φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας. Ωστόσο, είναι διαφορετικός ο βαθμός προόδου μεταξύ του τομέα του φυσικού αερίου και του τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και μεταξύ των περιφερειών, και είναι πλέον εμφανείς νέες προκλήσεις.

3.2.1 Σημαντική πρόοδος μέχρι σήμερα και εναπομένουσες προκλήσεις

Η πρώτη προϋπόθεση για να απογειωθεί η αγορά είναι να διασφαλιστεί ότι όλοι οι συμμετέχοντες στην αγορά έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τις υφιστάμενες υποδομές φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας με τρόπο που να μη δημιουργεί διακρίσεις και σε εύλογη τιμή. Ως εκ τούτου, δόθηκε προτεραιότητα στην κατανομή της δυναμικότητας και στη διαχείριση της συμφόρησης των δικτύων και ιδιαίτερα των γραμμών διασύνδεσης. Γνώμονα απέτελεσαν πιλοτικά έργα και η έγκαιρη εφαρμογή σε περιφερειακό επίπεδο.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της περιφερειακής συνεργασίας ήταν η καθιέρωση, τον Φεβρουάριο του 2014, από τους διαχειριστές δικτύου και τα χρηματιστήρια ηλεκτρικής ενέργειας δεκατεσσάρων κρατών μελών²⁶, της καλούμενης «σύζευξης αγοράς επόμενης ημέρας», δηλαδή μηχανισμού που διαχειρίζεται τις διασυνοριακές ροές ηλεκτρικής ενέργειας με βέλτιστο τρόπο, εξομαλύνοντας τις διαφορές των τιμών από τα κράτη της Βαλτικής έως

²⁶ Βέλγιο, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Αυστρία, Ηνωμένο Βασίλειο, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πολωνία και Σουηδία. Εντάχθηκε επίσης η Νορβηγία, που δεν είναι κράτος μέλος της ΕΕ.

την Ιβηρική χερσόνησο²⁷. Από τον Μάιο του 2014, έχει συζευχθεί με την αγορά της Βορειοδυτικής Ευρώπης και η αγορά της Νοτιοδυτικής Ευρώπης, δηλαδή της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Η Ουγγαρία, η Σλοβακία και η Τσεχική Δημοκρατία έχουν επίσης υλοποιήσει το πρώτο βήμα για τη σύζευξη των αγορών τους, με τον φιλόδοξο στόχο να συζεύξουν την αγορά που θα συγκροτήσουν με την μεγαλύτερη αγορά στα δυτικά. Σχεδιασμός της αγοράς ο οποίος να αποτυπώνει καλύτερα την πραγματική φυσική συμφόρηση θα βελτιώσει περαιτέρω τα μηνύματα προς τους επενδυτές και την επιχειρησιακή απόδοση. Παράδειγμα παρόμοιων επιτευγμάτων στον τομέα του φυσικού αερίου είναι η καθιέρωση της πλατφόρμας PRISMA, το 2013, μέσω της οποίας δημοπρατείται με διαφανή και ομοιόμορφο τρόπο η δυναμικότητα διασύνδεσης των δικτύων 28 ΔΣΜ, που είναι αρμόδιοι για τη μεταφορά του 70% του φυσικού αερίου της Ευρώπης²⁸.

Οι κανόνες έχουν πλέον επισημοποιηθεί, με τους πρώτους νομικά δεσμευτικούς κώδικες δικτύου για το φυσικό αέριο. Είμαστε στη σωστή πορεία για την υιοθέτηση του πρώτου συνόλου κωδίκων για την ηλεκτρική ενέργεια, στα τέλη του τρέχοντος έτους. Το επόμενο βήμα θα είναι η επικέντρωση στη διευκόλυνση των βραχυπρόθεσμων συναλλαγών και στην ανάπτυξη αγορών βοηθητικών υπηρεσιών, ώστε να καταστεί δυνατή η συμμετοχή νεοεμφανιζόμενων στην αγορά, συμπεριλαμβανομένων των παραγωγών ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Επειδή τα ενεργειακά μας συστήματα πρέπει να γίνουν πιο ευέλικτα για την ενσωμάτωση μεταβλητών ποσοτήτων αιολικής και ηλιακής ενέργειας, είναι σημαντικό να αναπτυχθούν βραχυπρόθεσμες αγορές, οι οποίες παρέχουν τη δυνατότητα στους αγοραστές και τους πωλητές να προσαρμόζουν τις αγοραπωλησίες φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας σε συνεχή βάση σε πραγματικό χρόνο κατά τη διάρκεια της ημέρας, με αγορές τελευταίας στιγμής ή πωλήσεις απρόβλεπτων πλεονασμάτων. Προς τούτο πρέπει να ληφθεί υπόψη η μεταβολή της αλληλεπίδρασης μεταξύ ΔΣΜ και ΔΣΔ, καθώς τα δίκτυα θα γίνονται πιο έξυπνα. Οι διασυνοριακές αγορές εξισορρόπησης είναι επίσης καίριας σημασίας, ώστε να καθίσταται δυνατός ο αποτελεσματικός μερισμός των πόρων εξισορρόπησης μεταξύ των χωρών, προς ενίσχυση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού και μείωση του κόστους εξισορρόπησης του συστήματος. Έχει εγκριθεί δεσμευτικός κώδικας δικτύου φυσικού αερίου, με τον οποίο εναρμονίζονται σε επίπεδο ΕΕ οι αρμοδιότητες και τα δικαιώματα των διαφόρων εμπλεκόμενων παραγόντων, και καθίστανται δυνατές οι συναλλαγές στις καλούμενες «αγορές εξισορρόπησης». Είναι σε εξέλιξη η εκπόνηση της πρώτης δέσμης ελαχίστων κανόνων για τον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να εξορθολογιστεί το συνονθύλευμα των εθνικών καθεστώτων εξισορρόπησης.

Οι επιχειρησιακοί κανόνες για τα δίκτυα φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας βελτιώνονται, με την τυποποίηση των πρωτοκόλλων αλληλεπίδρασης μεταξύ ΔΣΜ υπό κανονικές συνθήκες, καθώς και σε περιπτώσεις ακραίων καταστάσεων του συστήματος και έκτακτης ανάγκης. Ο στόχος είναι να απλουστευτούν και να καταστούν αυστηρότερες οι

²⁷ Δελτίο Τύπου της Επιτροπής με τίτλο "Progress towards the Internal Energy Market 2014: Pilot project for EU wide electricity trade starts today", της 4ης Φεβρουαρίου 2014, http://europa.eu/rapid/press-release_MEX-14-0204_en.htm

²⁸ Άλλα παραδείγματα της έγκαιρης εφαρμογής του κώδικα δικτύου φυσικού αερίου για την κατανομή της δυναμικότητας είναι η πολωνική πλατφόρμα GSA και η ουγγρο - ρουμανική πλατφόρμα RBP.

διαδικασίες. Από τη στιγμή που θα λειτουργεί το σύστημα, θα παρέχει περισσότερη ασφάλεια στους καταναλωτές και μεγαλύτερη βεβαιότητα στους επενδυτές. Είναι σημαντικό, αλλά συχνά υποβαθμισμένο, το ζήτημα της εξασφάλισης της μακροπρόθεσμης ασφαλούς χρήσης του φυσικού αερίου από τους πολίτες και τις βιομηχανίες της ΕΕ, που σχετίζεται με το γεγονός ότι οι ιδιότητες του φυσικού αερίου αλλάζουν ως αποτέλεσμα των νεοεμφανιζόμενων προμηθευτών και των ποικίλων οδύσεων ροής. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να συνεχίσουν να αξιολογούν προσεκτικά και να κοινοποιούν τις μεταβαλλόμενες ιδιότητες του φυσικού αερίου.

Τέλος, η διαφάνεια έχει βελτιωθεί σημαντικά και από πολλές απόψεις. Χάρη στην εφαρμογή των κανόνων που θεσπίστηκαν το 2011 με τον κανονισμό REMIT²⁹, έχει ενισχυθεί η ρυθμιστική εποπτεία, ώστε να διασφαλίζεται η ακεραιότητα της αγοράς και να αποφεύγονται καταχρήσεις της. Ο ΕΔΔΣΜ ηλεκτρικής ενέργειας θα συγκροτήσει, έως τις αρχές του 2015, κεντρική πλατφόρμα για τη διαφάνεια πληροφόρησης³⁰, στην οποία θα δημοσιεύονται τα δεδομένα για τις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας. Οι συμμετέχοντες στην αγορά και οι επενδυτές χρειάζονται αυτά τα δεδομένα ως βάση των βραχυπρόθεσμων συναλλαγών τους και των μακροπρόθεσμων επενδυτικών αποφάσεών τους. Η στενή παρακολούθηση των εμπορικών δραστηριοτήτων από τις ρυθμιστικές αρχές και τον ACER είναι ύψιστης σημασίας, επειδή οι καταναλωτές και οι ιθύνοντες χάραξης πολιτικής θα πρέπει να είναι βέβαιοι ότι οι τιμές δεν χειραγωγούνται προς όφελος κάποιων, αλλά εις βάρος των καταναλωτών. Καλό παράδειγμα είναι η έρευνα που ανακοίνωσε στο Ηνωμένο Βασίλειο η ρυθμιστική αρχή ενέργειας Ofgem³¹. Είναι σημαντικό να διαθέτουν ο ACER και οι ΕΡΑ τους απαραίτητους πόρους για να εκτελούν αποτελεσματικά αυτά τα σημαντικά νέα καθήκοντα, σε στενή συνεργασία με τις εποπτικές αρχές των χρηματαγορών και τις αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές.

3.2.2 Απαιτούνται έγκριση περαιτέρω κωδίκων δικτύου και βελτιωμένη εφαρμογή

Πρέπει να συνεχιστούν και να συμπληρωθούν οι εργασίες για διασφάλιση πλαισίου αποδοτικής χρήσης και ανάπτυξης της δυναμικότητας των σωληναγωγών φυσικού αερίου και των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας.

Η τιμολόγηση του δικτύου, τόσο του φυσικού αερίου όσο και της ηλεκτρικής ενέργειας, είναι ευαίσθητο θέμα. Η διάρθρωση των τιμολογίων θα πρέπει να είναι διαφανής και να βασίζεται σε σαφείς κοινούς ευρωπαϊκούς κανόνες, έτσι ώστε οι χρήστες του δικτύου να μπορούν να είναι βέβαιοι ότι θα πληρώσουν εύλογη τιμή ανεξαρτήτως της χώρας που δραστηριοποιούνται. Τα τιμολόγια έχουν επίσης σημαντική αναδιανεμητική επίδραση: μεταξύ παραγωγών/προμηθευτών και των πελατών, σε διασυννοριακό επίπεδο. Η εσωτερική αγορά ενέργειας δεν θα είναι ολοκληρωμένη εάν η τιμολόγηση παραμείνει καθαρά εθνικό ζήτημα, επειδή έτσι δεν λαμβάνεται πλήρως υπόψη η διασυννοριακή επίπτωση. Οι σχετικοί

²⁹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1227/2011 για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας, ΕΕ L 326/σ. 1.

³⁰ Όπως ορίζεται στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 543/2013 της Επιτροπής.

³¹ Δελτίο Τύπου Ofgem της 27ης Μαρτίου 2014.

κώδικες δικτύου είναι επί του παρόντος στα πρώτα στάδια εκπόνησης, αλλά θα πρέπει να ολοκληρωθούν και να εγκριθούν εντός της προσεχούς διετίας.

Αφού επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και των ιθυνόντων χάραξης πολιτικής σχετικά με τους πλέον επειγόντως απαιτούμενους κανόνες για την αγορά, η προσοχή πρέπει να στραφεί στην εφαρμογή και την αυστηρή εφαρμογή στην πράξη. Προς τούτο απαιτείται πρώτον και κύριον η πλήρης συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων παραγόντων. Τα ευρωπαϊκά δίκτυα διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς (ΕΔΔΣΜ) θα πρέπει να διαδραματίσουν το ρόλο τους για την παρακολούθηση της εφαρμογής των κωδίκων δικτύου, καθήκον το οποίο τους έχει ανατεθεί με την τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια, αλλά έως τώρα ήταν απρόθυμοι να το αναλάβουν. Παροτρύνεται ο Οργανισμός Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ACER) να δώσει έμφαση και στην εφαρμογή, όπως ήδη έπραξε με την έκθεση διαχείρισης της συμφόρησης στον τομέα του φυσικού αερίου, που δημοσιεύθηκε τον Μάρτιο του 2014, και με τις ετήσιες εκθέσεις παρακολούθησης των αγορών τους.

3.2.3 Τα έξυπνα δίκτυα πρέπει να είναι επωφελή για το ενεργειακό σύστημα, καθώς και για τα νοικοκυριά και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Η πλήρης αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών σημαίνει κατάργηση των στεγανών μεταξύ αγορών χονδρικής και λιανικής πώλησης. Προκειμένου οι παντός μεγέθους καταναλωτές, συμπεριλαμβανομένων των νοικοκυριών και των ΜΜΕ, να επωφεληθούν από τη προσαρμογή της κατανάλωσης και της παραγωγής στα μηνύματα των τιμών στην αγορά χονδρικής, θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν την ευελιξία τους στην αγορά, άμεσα ή έμμεσα, αλλά πάντοτε με ελευθερία επιλογής³². Στη Σουηδία αυτό είναι ήδη πραγματικότητα και αυξάνεται ο αριθμός των καταναλωτών λιανικής που επιλέγουν συμβόλαια ηλεκτρικής ενέργειας με δυναμικά προσαρμοζόμενες τιμές³³.

Στα καθήκοντα διαχείρισης συστημάτων διανομής θα αρχίσουν να ενσωματώνονται ορισμένες περίπλοκες διαδικασίες τις οποίες προηγουμένως έπρεπε να αντιμετωπίσουν μόνο οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς. Αυτό σημαίνει ότι οι ΔΣΔ θα πρέπει να επενδύσουν έξυπνα, όχι μόνο σε γραμμές μεταφοράς, και να αντιμετωπίσουν τους περιορισμούς του τοπικού δικτύου που θέτουν οι αγορές στις οποίες η ευελιξία είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης με διαφανή τρόπο και με ίσους όρους ανταγωνισμού για όλους όσους την προσφέρουν. Αυτό σημαίνει επίσης ότι στους ΔΣΔ πρέπει να παρέχονται τα κατάλληλα κίνητρα μέσω ρύθμισης των τιμών³⁴.

Η αύξηση της κυκλοφορίας δεδομένων στα έξυπνα δίκτυα θα είναι τρομακτική. Οι καταναλωτές έχουν ήδη το νόμιμο δικαίωμα να αποφασίζουν ποιος έχει πρόσβαση στα

³² Σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 8 της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση απαιτείται οι πάροχοι υπηρεσιών στον τομέα της ζήτησης να έχουν πρόσβαση στις οργανωμένες αγορές με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους προμηθευτές.

³³ Σύμφωνα με τη σουηδική ΕΡΑ, ο αριθμός των συμβολαίων μεταβλητής τιμής αυξήθηκε από 4% το 2004 σε 38% το 2014. Πηγή: EI, 17 Απριλίου 2014.

³⁴ Όπως ορίζεται στο άρθρο 37 παράγραφος 8 της οδηγίας 2009/72/ΕΚ.

δεδομένα μετρητών τα οποία τους αφορούν³⁵, αλλά η ΕΡΑ ή το κράτος μέλος πρέπει να καθορίσει σαφείς διαδικασίες διαχείρισης δεδομένων που να διασφαλίζουν την προστασία της ιδιωτικής ζωής, την ασφάλεια και τη χωρίς διακρίσεις πρόσβαση. Οι έξυπνοι μετρητές θα παρέχουν λεπτομερή και επαληθευμένα στοιχεία κατανάλωσης που πρέπει να χρησιμοποιούνται στους λογαριασμούς του τελικού καταναλωτή. Για τα δεδομένα κατανάλωσης σε πραγματικό χρόνο από το σπίτι, έξυπνη συσκευή ή ηλεκτρικό αυτοκίνητο δεν απαιτείται επαλήθευση από τον ΔΣΔ. Προκειμένου να δημιουργηθεί ανταγωνιστική αγορά για καινοτομικές ενεργειακές υπηρεσίες, τα δεδομένα αυτά θα πρέπει να είναι άμεσα προσβάσιμα στον καταναλωτή ή σε οποιονδήποτε κατόπιν συναίνεσης του καταναλωτή³⁶.

Από διάφορα πιλοτικά έργα δεν προέκυψε σαφής εικόνα όσον αφορά το ενδιαφέρον των καταναλωτών για καινοτομικές υπηρεσίες, και είναι δύσκολο να προβλεφθεί μείωση των τιμών των ηλιακών συλλεκτών ή συσσωρευτών, αλλά είναι σαφές ότι η ενσωμάτωση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και η επικέντρωση στην ενεργειακή απόδοση θα μεταμορφώσουν τον τρόπο παραγωγής, μεταφοράς και κατανάλωσης της ηλεκτρικής ενέργειας. Το ρυθμιστικό πλαίσιο θα πρέπει να ανταποκρίνεται στη μεταμόρφωση αυτή και να διασφαλίζει ότι παρέχεται η δυνατότητα στους καταναλωτές να αποκτήσουν τον έλεγχο των ενεργειακών τους λογαριασμών με τρόπο που θα ενισχύει την ενεργειακή απόδοση ολόκληρου του συστήματος.

4. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΒΑΘΥΤΕΡΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Μετά τη συμφωνία των ευρωπαϊών αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων σχετικά με τη σπουδαιότητα της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας το 2014, η Επιτροπή δημοσίευσε σχέδιο δράσης για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, το οποίο περιέχει 22 συγκεκριμένες δράσεις που πρέπει να αναληφθούν όσον αφορά την εφαρμογή της υφιστάμενης νομοθεσίας, τη λειτουργία της λιανικής αγοράς και τη μετάβαση των ενεργειακών συστημάτων³⁷.

4.1 Η πρόοδος στην εξασφάλιση της επιβολής και καλά σχεδιασμένες δημόσιες παρεμβάσεις

Όσον αφορά την επιβολή, οι διαδικασίες επί παραβάσει που έχει κινήσει η Επιτροπή από το 2011 για μερική μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των οδηγιών της τρίτης δέσμης μέτρων για την ενέργεια έχουν αποδώσει καρπούς, καθώς ώθησαν τα κράτη μέλη να θεσπίσουν την εθνική

³⁵ Όπως ορίζεται στο παράρτημα Ι σημείο 1 στοιχείο η) της οδηγίας 2009/72/ΕΚ.

³⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 12 της οδηγίας 2014/94/ΕΕ για την ανάπτυξη υποδομών εναλλακτικών καυσίμων απαιτείται να έχουν τη δυνατότητα οι καταναλωτές να συνάπτουν χωριστή σύμβαση παροχής ηλεκτρικής ενέργειας για ηλεκτρικό όχημα. Με την διάταξη αυτή παρέχεται η δυνατότητα νέων επιχειρηματικών μοντέλων: πώληση αυτοκινήτων με «συνδρομή» παροχής ηλεκτρικής ενέργειας. Ό,τι είναι δυνατό για τα αυτοκίνητα είναι επίσης δυνατό για κάθε οικιακή συσκευή.

³⁷ Πρόκειται για μέρος της ανακοίνωσης του Νοεμβρίου 2012 σχετικά με την εσωτερική αγορά ενέργειας. Εννέα από τις δράσεις αυτές στόχευαν ειδικά στη λειτουργικότητα της λιανικής αγοράς σε διάφορα κράτη μέλη.

νομοθεσία που μεταφέρει πλήρως τις οδηγίες³⁸. Η Επιτροπή στρέφει πλέον την προσοχή της σε ελέγχους μη συμμόρφωσης, προκειμένου να εξακριβώσει κατά πόσον τα κοινοποιηθέντα από τα κράτη μέλη μέτρα μεταφέρουν ορθώς στην εθνική νομοθεσία την τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια.

Πρόοδος έχει σημειωθεί επίσης στην αντιμετώπιση της απειλής ασυντόνιστων και αντιπαραγωγικών εθνικών μέτρων που βλάπτουν την εσωτερική αγορά. Στην προαναφερόμενη ανακοίνωση σχετικά με τη δημόσια παρέμβαση και στις κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στην ενέργεια και το περιβάλλον παρέχεται καθοδήγηση από την Επιτροπή στα κράτη μέλη για να εξασφαλιστεί ότι οι παρεμβάσεις τους είναι αναγκαίες και αναλογικές. Έτσι τονίζεται ο νευραλγικός ρόλος των κρατών μελών στην υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς με επιτυχία, αντί της σκόπιμης ή αθέλητης υπονόμευσής της. Στις περιπτώσεις που είναι δικαιολογημένες παρεμβάσεις, π.χ. για την προώθηση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, θα πρέπει να είναι σχεδιασμένες για να διευκολύνουν την ενοποίηση της αγοράς.

Τα κράτη μέλη που διαθέτουν ήδη μηχανισμό δυναμικότητας (π.χ. Ελλάδα και Ιρλανδία) αρχίζουν τώρα να τον αλλάζουν ώστε να τον ευθυγραμμίσουν με την καθοδήγηση από την Επιτροπή. Η συνεργασία Επιτροπής, κυβερνήσεων των κρατών μελών, ρυθμιστικών αρχών και διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς θα συνεχίσει να είναι σημαντική σε αυτό το περίπλοκο θέμα, ιδιαίτερα στην αξιολόγηση του βέλτιστου τρόπου για να επιτευχθούν τα οφέλη από μια ολοκληρωμένη προσέγγιση. Προς το παρόν πολλά κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων η Γαλλία και η Ιταλία, σχεδιάζουν να εφαρμόσουν μηχανισμούς δυναμικότητας, ενώ άλλα, π.χ. η Γερμανία, εξετάζουν ενδελεχώς την ανάπτυξη μηχανισμών εφεδρείας. Καλά μελετημένα μέτρα μπορούν να προσφέρουν αναλογική και αποτελεσματική λύση στις πραγματικές ελλείψεις επάρκειας παραγωγής, ενώ πλημμελώς μελετημένα συστήματα θα επιφέρουν περιττή επιβάρυνση των λογαριασμών κατανάλωσης και μπορεί να υπονομεύσουν τις επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση και σε νέες γραμμές διασύνδεσης, και να έχουν αντίκτυπο στην πολιτική για απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές.

Στα έγγραφα καθοδήγησης η Επιτροπή υπογράμμισε τη σπουδαιότητα διεξοδικής και αντικειμενικής ανάλυσης που να εξετάζει όλες τις πιθανές αιτίες και όλα τα δυνητικά διορθωτικά μέτρα για την αντιμετώπιση των ανησυχιών όσον αφορά τον εφοδιασμό. Η περιφερειακή συνεργασία είναι ζωτικής σημασίας εν προκειμένω, ώστε να μην παραβλεφθούν πιθανές διασυνοριακές λύσεις που μπορεί να είναι πιο αποτελεσματικές και λιγότερο δαπανηρές. Η Επιτροπή σημειώνει ότι γειτονικά κράτη μέλη — π.χ. Γαλλία και Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ιρλανδία, Βέλγιο και Κάτω Χώρες, ή τα κράτη της Βαλτικής — έχουν συχνά συμπληρωματικά ενεργειακά μείγματα με πλεονάζουσα δυναμικότητα στη μία χώρα και πιθανώς ελλείμματα στην άλλη. Η καλύτερη ενοποίηση αυτών των αγορών και η εξεύρεση κοινών λύσεων θα μπορούσαν να μειώσουν το κόστος και να είναι επωφελείς για

³⁸ Στις 22 Σεπτεμβρίου 2014, οι εν λόγω υποθέσεις επί παραβάσει για μερική μεταφορά παρέμεναν εκκρεμείς μόνο κατά δύο κρατών μελών, ένα εκ των οποίων θέσπισε πρόσφατα νέα νομοθεσία, την οποία αξιολογεί επί του παρόντος η Επιτροπή

όλους. Η πολιτική δέσμευση των εν λόγω χωρών είναι ωστόσο απαραίτητη προϋπόθεση για να λειτουργήσουν τέτοιες κοινές λύσεις.

Ως ελάχιστη απαίτηση, η Επιτροπή ζητά οι μηχανισμοί δυναμικότητας να είναι ανοικτοί σε δυναμικότητα από το εξωτερικό, η οποία μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά στην επίτευξη των απαιτούμενων επιπέδων ασφάλειας του εφοδιασμού στο οικείο κράτος μέλος. Μια δεύτερη προϋπόθεση είναι να υποχρεούνται οι μηχανισμοί δυναμικότητας να προωθούν και να ανταμείβουν λύσεις από την πλευρά της ζήτησης στον ίδιο βαθμό με τις λύσεις στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής. Η ευελιξία της παραγωγής και της ζήτησης πρέπει να ενθαρρύνονται, προκειμένου οι μηχανισμοί δυναμικότητας να συμπληρώνουν εν προκειμένω τα κίνητρα από τις μεταβλητές τιμές ηλεκτρικής ενέργειας στην αγορά επόμενης ημέρας, στην ενδοημερήσια αγορά και στην αγορά εξισορρόπησης.

Η Επιτροπή διεξάγει λεπτομερείς μελέτες για την εκπόνηση αξιολόγησης της ευρωπαϊκής ηλεκτροπαραγωγής και της επάρκειας του συστήματος. Οι μελέτες αυτές θα βοηθήσουν στον προσδιορισμό των επιπέδων επάρκειας που χρειάζονται για την αποτελεσματική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Στις εργασίες θα συμμετέχουν το ΕΔΔΣΜ ηλεκτρικής ενέργειας, ο ACER και οι αρχές των κρατών μελών, μεταξύ άλλων και μέσω της ομάδας συντονισμού ηλεκτρικής ενέργειας. Αποτέλεσμα αυτών των μελετών θα είναι αντικειμενική βάση για την τεκμηρίωση των μελλοντικών εργασιών της Επιτροπής.

Εξάλλου, υπάρχουν ήδη ενδείξεις ότι η βελτίωση της συνεργασίας και της ανταλλαγής δεδομένων από μόνη της μπορεί να μην επαρκεί για την επίλυση των περιφερειακών συμφορήσεων ή για την αντιμετώπιση ευρύτερων διαταραχών του συστήματος σε πραγματικό χρόνο. Οι εθελοντικές περιφερειακές πρωτοβουλίες των ΔΣΜ που έχουν προκύψει ως μέτρα αντιμετώπισης θα αποτελέσουν πολύτιμη πηγή πληροφοριών σχετικά με την αποτελεσματικότητα των περιφερειακών κέντρων ελέγχου, με σαφώς καθορισμένες εξουσίες λήψης αποφάσεων για ειδικά επιχειρησιακά θέματα.

4.2 Ανάγκη για περιφερειακή προσέγγιση

Ο ACER και τα ΕΔΔΣΜ έχουν διαδραματίσει καίριο ρόλο στην πρόοδο για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Η Επιτροπή έχει προσφάτως αποτιμήσει τα πρώτα έτη λειτουργίας του ACER και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο οργανισμός αυτός έχει καταστεί αξιόπιστος και διακεκριμένος φορέας που διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο για τις κανονιστικές ρυθμίσεις στην ΕΕ και εστιάζει στις ορθές προτεραιότητες³⁹. Η συνεργασία εντός του ACER και των ΕΔΔΣΜ και μεταξύ αυτών πρέπει όμως να εμβαθύνει, καθώς η ενοποίηση των αγορών προχωρά και τα ζητήματα κανονιστικής ρύθμισης συχνότατα είναι διασυνοριακού χαρακτήρα. Το θεσμικό πλαίσιο πρέπει να είναι σε θέση να επιλύει αποτελεσματικά τα πρακτικά κανονιστικά ζητήματα που ανακύπτουν.

Για να λειτουργούν αποτελεσματικά ο ACER και τα ΕΔΔΣΜ είναι απαραίτητη η ενεργός συμμετοχή των μελών τους. Οι περισσότερες εθνικές ρυθμιστικές αρχές συμμετέχουν και προεδρεύουν στις ομάδες εργασίας του ACER. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της

³⁹ http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/acer/doc/20140122_acer_com_evaluation.pdf

σχετικά με τις περικοπές του προσωπικού και των προϋπολογισμών των ρυθμιστικών αρχών αρκετών κρατών μελών, ιδίως εκείνων των οποίων τα καθήκοντα διευρύνθηκαν τα τελευταία έτη. Η εφαρμογή των συστάσεων της δημοσιονομικής πολιτικής στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης δεν πρέπει να τεθεί σε κίνδυνο, αλλά φαίνεται ότι οι ρυθμιστικές αρχές ορισμένες χωρών δεν διαθέτουν επαρκείς διαρθρωτικούς πόρους ⁴⁰. Εξίσου ανησυχητικό είναι το ότι σε περιορισμένο αριθμό χωρών δεν έχουν ακόμη εδραιωθεί πλήρως η ανεξαρτησία των ρυθμιστικών αρχών και η απαιτούμενη κατανομή των αρμοδιοτήτων.

Μια περιφερειακή προσέγγιση ήταν και θα συνεχίσει να είναι καθοριστική για την ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας. Η περιφερειακή προσέγγιση καθιστά δυνατή την επίτευξη άμεσων αποτελεσμάτων και μπορεί να τονώσει τις διασυνοριακές συναλλαγές, να ενισχύσει την ασφάλεια του εφοδιασμού και να διευκολύνει την ενσωμάτωση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Συχνά, η συνεργασία στο πλαίσιο μικρότερης ομάδας από ό,τι στο σύνολο της ΕΕ μπορεί να προχωρήσει ταχύτερα και να είναι καταλληλότερη για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προκλήσεων της οικείας περιφέρειας ⁴¹.

Οι περιφερειακές πρωτοβουλίες παρέχουν στέρεη βάση για την επίτευξη της εσωτερικής αγοράς ενέργειας μέσω συγκεκριμένων αποτελεσμάτων που είναι άμεσα ορατά. Μορφή περιφερειακής πρωτοβουλίας είναι η επέκταση των διασυνοριακών υποδομών δικτύου, όπως η North Seas Countries' Offshore Grid Initiative Offshore (Πρωτοβουλία Υπεράκτιου Δικτύου των Χωρών της Βόρειας Θάλασσας), με την οποία επιδιώκεται να αναπτυχθεί διασυνδεδεμένο ηλεκτρικό δίκτυο μεταφοράς υψηλής τάσης στη Βόρεια Θάλασσα που θα συνδέει καλύτερα τις αγορές και θα διευκολύνει την ασφαλή ένταξη των υπεράκτιων αιολικών πάρκων. Άλλο παράδειγμα είναι το Baltic Energy Market Interconnection Plan (Σχέδιο διασύνδεσης των ενεργειακών αγορών της Βαλτικής), με το οποίο επιδιώκεται να τερματιστεί η απομόνωση της περιοχής της Βαλτικής και να ενσωματωθεί πλήρως στις αγορές ενέργειας της ΕΕ, ώστε να αυξηθεί η ασφάλεια του εφοδιασμού με φυσικό αέριο. Σημαντική είναι επίσης η συνεργασία στην Κεντρική και στην Νοτιοανατολική Ευρώπη με σκοπό να δημιουργηθούν ευρύτερες επιλογές για τον εφοδιασμό της περιοχής με φυσικό αέριο και τη μείωση της εξάρτησης από μία μόνο πηγή εφοδιασμού. Η υποστηριζόμενη από την Επιτροπή συνεργασία Ελλάδας, Ιταλίας και Αλβανίας ήταν αποτελεσματική για τη θέσπιση κατάλληλου κανονιστικού πλαισίου για τον Αδριατικό Αγωγό Φυσικού Αερίου/TAP, με τον οποίο θα αυξηθούν οι ποσότητες φυσικού αερίου από την περιοχή της Κασπίας που θα φθάνουν στην αγορά της ΕΕ.

Η (πρώιμη) εφαρμογή των κωδίκων δικτύου αποτελεί επίσης απόδειξη της απτής αξίας των περιφερειακών πρωτοβουλιών. Αυτό αποδεικνύεται με τα παραδείγματα που αναφέρονται στο σημείο 3.2.1: η πρωτοβουλία της σύζευξης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η

⁴⁰ Βλ. τις εκθέσεις των χωρών που επισυνάπτονται στην παρούσα ανακοίνωση.

⁴¹ Η περιφερειακή ενοποίηση ήταν μέχρι στιγμής επιτυχής. Παράδειγμα προς μίμηση συνιστά η αγορά Nordpool, που σχηματίστηκε με την έγκαιρη ενοποίηση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας των σκανδιναβικών χωρών. Ομοίως, το Πενταμελές Φόρουμ στη Δυτική Ευρώπη έχει ξεκινήσει πρωτοπόρα σχέδια ενοποίησης στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου.

πλατφόρμα PRISMA για τη δημοπράτηση της χωρητικότητας σωληναγωγών φυσικού αερίου. Η ενοποίηση της αγοράς εξελίσσεται λοιπόν, από τον Βορρά προς το Νότο και από τη Δύση προς την Ανατολή, με βάση συγκεκριμένα έργα που έχουν ξεκινήσει σε περιφερειακό επίπεδο.

Μελλοντικά, θα πρέπει να συνεχιστεί η περιφερειακή ενοποίηση της αγοράς, ως αποφασιστικό βήμα προς την οριστική εδραίωση της ενιαίας αγοράς ενέργειας σε ολόκληρη την ΕΕ⁴². Συνεπώς, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση του συντονισμού των διαφόρων περιφερειακών διαδικασιών, ώστε να διασφαλιστούν η τελική σύγκλιση και ενοποίηση.

4.3 Εντατικοποίηση των προσπαθειών μας

Στο κεφάλαιο 3 της παρούσας ανακοίνωσης τεκμηριώθηκε ότι είναι σημαντική η πρόοδος για την ολοκλήρωση του κανονιστικού πλαισίου στο οποίο στηρίζεται η αγορά, αλλά και ότι πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες, ιδίως όσον αφορά την οριστικοποίηση των κωδίκων δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας και την επόπτευση της έγκαιρης και ορθής εφαρμογής τους σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Καθώς έχουν υλοποιηθεί ή εξελίσσονται ικανοποιητικά τα περισσότερα μέτρα του σχεδίου δράσης του 2012, έχει καλυφθεί μεγάλο μέρος της πορείας της ΕΕ προς την ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, όπως προβλέφθηκε όταν εκδόθηκε η τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια. Όμως, σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να επαναπαυόμαστε στις δάφνες μας. Ακόμα και όταν όλοι οι κανόνες τεθούν σε εφαρμογή, η παρακολούθηση και η διασφάλιση της επιβολής τους, και η τήρηση ίσων όρων ανταγωνισμού για όλους τους φορείς θα απαιτούν συνεχείς προσπάθειες των αρχών σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Απαιτείται συνεπής και ορθή εφαρμογή των κανόνων που ισχύουν για το δίκτυο διανομής — συγκεκριμένα της τρίτης δέσμης μέτρων για την ενέργεια και της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση, λαμβανομένων υπόψη των τεχνολογικών εξελίξεων — προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι ενίσχυση της έξυπνης διαχείρισης αποφέρει οφέλη στους καταναλωτές και στο ενεργειακό σύστημα συνολικά.

Κατά την άποψη της Επιτροπής, πρόσθετα οφέλη, πέραν του σχεδίου δράσης του 2012, θα μπορούσε να αποφέρει η βαθύτερη ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Η πρόταση της Επιτροπής σχετικά με νέο πλαίσιο πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια μέχρι το 2030, καθώς και η Ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια⁴³ καθιστούν σαφές ότι η περαιτέρω ενοποίηση των ενεργειακών αγορών θα αποτελέσει προϋπόθεση για την επίτευξη των μεσοπρόθεσμων έως μακροπρόθεσμων στόχων μας.

⁴² Η περιφερειακή ενοποίηση στον τομέα της ενέργειας προωθείται από την ΕΕ και στο πλαίσιο των μακροπεριφερειακών στρατηγικών της, καθώς και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας («ΕΕΣ»).